

KOLARIN ELINKEINOELÄMÄN KEHITYSVAIHEITA

Tapio Niittyraanta

Historiaa

Sodan jälkeen Kolari oli miltei totaalisesti poltettu. Elinkeinoelämä rakentui pitkään metsätöiden ja maatalouden varaan. Jälleenrakennus työllisti paikkakunnan väkeä ja myös etelästä tuli runsaasti työväkeä, joista monet jäivät pysyvästi paikkakunnalle.

Elinkeinorakenteen muutos oli erittäin nopeaa. Maatalousvaltaisesta yhteisöstä tuli parissakymmenessä vuodessa 1960–80-luvuilla teollisuusyhteisö. Vielä 1960-luvun puolivälissä Kolarissa sai maataloudesta niukan toimeentulonsa noin 560 perhettä, ja 5 vuotta myöhemmin määrä oli pudonnut jo lähes puoleen. Tänä päivänä toimivia maatiloja on 72. Elinkelvottomilta tiloilta lähdettiin Ruotsiin ja Etelä-Suomeen.

Teollisuusvaihe kesti Kolarissa reilut 20 vuotta vuodesta 1967 vuoteen 1990. Paraisten Kalkki-vuori Oy (Partek Oy) perusti vuonna 1967 Kolarisiin sementtitehtaan, joka työllisti parhaimmillaan 150 henkilöä. Teollista toimintaa vahvisti Rautaruukki Oy, joka avasi Kolarin Rautuvaarassa rautakaivoksen. Kaivos työllisti parhaimmillaan aliurakoitsijat mukaan lukien 250 henkilöä. Parhaimmillaan Kolarissa oli yli 400 teollista työpaikkaa eli yli 20 % ATV:stä. Kolari oli Lapin läänin teollistunein pitäjä. Sementtitehdas lopetti toimintansa lopullisesti 1990 ja rautakaivos 1988. Teollisuustyöpaikat romahtivat käytännössä nollaan. Teollisuustyöpaikkojen loppumisen vuoksi väestöä muutti pois välittömästi yli 300 henkilöä. Tänä päivänä teollisuustyöpaikkoja on noin 40–50 (Niittyraanta 2000)

Alajärvi ym. (1990, 78) ovat todenneet tutkimuksessaan, että Kolarissa siirtyminen alkutuotantoyhteiskunnasta palveluyhteiskuntaan tapahtui vuosina 1960–80 ilman teollisuusyhteisön erillistä kehitysvaihetta. Maatalouden perheistä siirryttiin

suoraan palvelualojen ammatteihin. Muutoksen nopeus on ollut sekä kansallisesti että kansainvälisesti ylivertainen ja se on tapahtunut kansallisiin lukuihin verrattuna 10–20 vuotta viivästyneenä. Kaivos ja sementtitehdas toivat vaurautta kuntaan, mutta eivät juuri lainkaan synnyttäneet alihankintatoimintaa, ja ne saattoivat jossain määrin jopa tukahduttaa luovaa ajattelua sekä omaehtoista kehittämistä. Luotettiin suuriin työntäjiin ja työpaikkojen ikuisuuteen. (Järviluoma 1997, 131; Salkoaho 1993, 63.)

Matkailu

Matkailun perinteet juontavat aina 1930-luvulle, jolloin Ylläksen matkailukylissä, Ylläsjärvellä ja Äkäslompolossa alkoi käydä ”turisteja”. Määrä oli luonnollisesti alkuaikoina hyvin vähäinen. Muutamia ”helsinkiläisiä” tai ”herroja” kuten matkailijoita siihen aikaan sanottiin, kävi keväisin. Vähitellen määrä kuitenkin kasvoi ja ensimmäisiä omia majoja etelän matkailijat alkoivat rakentaa jo 1940-luvulla. Paikallinen väki majoitti vieraat omiin asuntoihinsa. Itse muutettiin kevääksi pirttiin ja tehtiin vieraille makuusijat kamariin. Saatettiinpa nukkua samassa huoneessakin, vain verho välissä. Kotimajoitus olikin pääasiallinen majoitusmuoto aina 1980-luvulle saakka. Vasta tällöin alettiin tehdä matkailijoille vassittuja tiloja, pääasiassa mökkejä pihapiiriin. Onpa matkailijoiden majoitukseen kunnostettu myös vanhoja navettoja. Ainakin yksi tällainen majoitustila on Ylläksellä vieläkin käytössä.

Matkailu kehittyi tasaisesti ilman mainittavia toimenpiteitä aina 1980-luvulle saakka, jolloin ennen näkemätön nousukausi kiihdytti rakentamisen hallitsemattomiin mittoihin. Vuosina 1985–90 Ylläksen alueelle myönnettiin lomarakennuslupia yhteensä

Tapio Niittyrinta

Hallintotieteen maisteri

Kolarin kunta:

Elinkeinoasiamies 2002-

Ylläksen aluekoordinaattori 1999-2002

Elinkeinoasiamies 1979-89

Jämin Lomakeskus, matkailuyrittäjä 1996-2001

Ylläksen Matkailu Oy, toimitusjohtaja 1988-92

*Ylläksen Matkailuyhdistys, hallituksen jäsen 2003-
(josta puheenjohtajana 2003-06, 2007-08)*

noin 90.000 k-m², mikä merkitsi käytännössä vähintään 5.000 uutta vuodepaikkaa. Huippuvuonna 1989 myönnettiin 421 rakennuslupaa, joista lomamajojen rakentamiseen ja laajentamiseen 331 lupaa. Vertailun vuoksi viime vuosina (1998-2003) rakennuslupia on myönnetty 150-277 kpl vuosittain. Tämäkin määrä on jo hyvä tämän suuruudessa kunnassa ja takaa kohtuullisen hyvin oman kunnan rakennusalan työllisyyden. (Niittyrinta 1991, 107-114, Kolarin kunta, rakennustilastot 1985-89 ja 1998-2003.)

Virstanpylväitä

Kolarin ja Ylläksen matkailun kehittämisessä voidaan mainita muutama virstanpylväs. Vuonna 1956 kunta rakensi hiihtohissin Ylläksen Varkaankuruun. Hissi ei ollut kannattava ja toiminta lopetettiin jo samalla vuosikymmenellä. Yksi syy kannattamattomuuteen oli ehkä se, että lähin tie oli 7 km:n päässä. Ala-asemalle piti hiihtää tämä matka. Tie ylös tun-

turiin tehtiin vasta vuonna 1969, jolloin yleisradio pystytti Ylläksen huipulle televisionmaston. Tällöin rakennettiin myös nykyisellä paikalla oleva eturinteen hissi Äkäslompolon puolelle.

Ylläsjärven puolella rinnetoiminta alkoi vuonna 1981. Vuonna 1968 Karjalan Liitto rakensi Ylläsjärvelle oman Tunturimajan, joka on myöhemmin muutettu Ylläsjärven Tunturihotelliksi. Vuonna 1974 Äkäslompoloon rakennettiin alueen ensimmäinen hotelli, Äkäshotelli, ja kestopäällysteinen tie. 1980-luvun nousukauden päätteeksi rakennettiin Ylläsjärvelle Hotelli Ylläsrinne ja Äkäslompoloon Hotelli Ylläskaltio.

Matkailun alkuvuosista lähtien tärkein matkailun aktiviteetti on ollut maastohiihto. Ensimmäisinä vuosikymmeninä ladut tehtiin luonnollisesti itse hiihtämällä, vasta 1970-luvulla alettiin "höylätä" latuja moottorikelkalla. Tämän päivän Ylläksen mahtava ja monipuolinen latuverkosto onkin tehty entisaikojen matkailijoiden tekemille urille. Näitä on vain levennetty nykyisille latukoneille ja luisteluhiihtoon soveltuviksi.

Kolarin paikallisyhteisön toimintaa on värittänyt vuosikymmenten saatossa em. voimakkaan elinkeinorakenteen

muutoksen lisäksi myös vahva poliittisuus: Kolarissa vasemmistolaisuus, oikea korpikommunismi, on ollut voimissaan vuosikymmeniä. Toinen vahva aatesuunta on ollut maalaisliittolaisuus. Tähän on sekoittunut voimakas kyläpolitiikka Kolarin kirkonkylän ja Sieppijärven välillä. Myös Laestadius on antanut kolarilaiseen paikallisyhteisöön oman väriyksensä ja tietysti Ruotsin läheisyys. Tänä päivänä tilanne on tasoittunut: suuria poliittisia ja uskonnollisia erimielisyyksiä ei ole. Samoin kyläpolitiikointi on jäänyt taka-alalle. Kolarista on myös sanottu, että se on lihan ja leivän välissä. Tämä tarkoittaa sitä, että Kolari on kahden kulttuurin murroksessa: Tornionlaakson ja lappalaiskulttuurin. Leipävilja ei enää kasva, eikä poronhoidosta ole valtaelinkeinoksi tällä alueella. (Niittyrinta 1991, 107-114; Niittyrinta 2000; Jaako 1998, 18)